

Asia: VN/32389/2023

## **Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain, sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetun lain sekä Lupa- ja valvontavirastosta annetun lain (15 ja 20 §) muuttamisesta**

### **1) Näkemyksenne muutoksiin, joilla vahvistetaan ammattioikeutta hakevan sekä ammattihenkilön kielitaitoa koskevia säännöksiä**

Näkeminen ja silmäterveys Näe ry kiittää mahdollisuudesta lausua tässä alalle erittäin keskeisessä asiassa.

Näe kannattaa kielitaitoa koskevien säännösten vahvistamista ja täsmentämistä, sillä riittävä suomen tai ruotsin kielen taito on keskeinen osa potilas- ja asiakasturvallisuutta. Silmäterveydenhuollossa ymmärrettävä vuorovaikutus on erityisen tärkeää, koska asiakkaan tulee kyetä ymmärtämään näöntutkimuksen tulokset, näköratkaisuihin liittyvät vaihtoehdot, silmäoireiden merkitys sekä mahdollinen jatkohoitoon tai erikoissairaanhoidon ohjaaminen. Kielitaidon puutteet voivat johtaa väärinymmärryksiin ja viivästyttää tarpeellista hoitoon hakeutumista.

Pidämme perusteltuna, että työnantajan velvollisuutta varmistua ammattihenkilön tehtävien edellyttämästä kielitaidosta korostetaan. Samalla työnantajille tulee tarjota valtakunnallisesti yhdenmukaiset ja käytännön työelämään soveltuvat arviointikriteerit sekä työkalut kielitaidon arviointiin. Vastuun ei tule jäädä yksittäisten työnantajien varaan ilman selkeää ohjeistusta ja tukea.

Pidämme tärkeänä, että kielitaitoa koskeva sääntely tukee samanaikaisesti potilasturvallisuutta ja sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuutta, jotka ovat myös esityksen keskeisiä tavoitteita. Lisäksi ammatillisen kielitaidon arvioinnissa tulee huomioida terveydenhuollon erityisalojen sanasto ja käytännön asiakastilanteet. Pelkkä yleinen kielitesti ei välttämättä riitä osoittamaan valmiuksia toimia turvallisesti esimerkiksi optometrian, näöntutkimuksen, potilasohjauksen tai jatkohoitoon ohjaamisen tehtävissä, minkä vuoksi arviointia tulisi kehittää myös ammattialakohtaisen kieliosaamisen näkökulmasta.

### **2) Näkemyksenne muutoksiin, joilla laajennetaan Lupa- ja valvontaviraston mahdollisuuksia puuttua ammattihenkilön ammattioikeuteen ammattitoiminnan ulkopuolella tehdyn rikoksen perusteella sekä toisen EU/ETA-valtion tekemän, ammattioikeutta rajoittavan tai poistavan päätöksen perusteella**

Näe ry pitää muutoksen tavoitetta potilas- ja asiakasturvallisuuden kannalta perusteltuna. Terveysthuollon ammattihenkilöihin kohdistuva luottamus on keskeinen osa toimivaa palvelujärjestelmää, ja valvontaviranomaisella tulee olla riittävät keinot arvioida ammattihenkilön soveltuvuutta toimia tehtävässään tilanteissa, joissa siihen on perusteltu syy.

Korostamme kuitenkin, että ammattioikeuteen puuttumisen tulee aina perustua tapauskohtaiseen, huolelliseen ja oikeasuhtaiseen arvioon. Ammattitoiminnan ulkopuolella tehdyn rikoksen tulee olla luonteeltaan ja vakavuudeltaan sellainen, että sillä on selkeä yhteys henkilön kykyyn tai luotettavuuteen toimia sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilönä. Automaattisia seuraamuksia tulee välttää.

Kannatamme myös sitä, että toisessa EU- tai ETA-valtiossa tehty ammattioikeutta rajoittava tai poistava päätös voidaan ottaa huomioon Suomessa. Tämä tukee potilas- ja asiakasturvallisuutta sekä viranomaisyhteistyötä. Samalla on tärkeää, että Suomessa tehdään aina oma kansallinen arvio, jossa huomioidaan päätöksen tausta, perusteet, oikeusturva sekä henkilön tosiasiallinen soveltuvuus toimia suomalaisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa.

**3A) Näkemyksenne muutokseen, jolla joustavoitetaan sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työnjakoa mahdollistamalla sosiaalihuollon ammattihenkilöiden toimiminen toistensa tehtävissä laissa tarkemmin säädetyin edellytyksin terveydenhuollon ammattihenkilöiden mahdollisuuksia vastaaviksi (laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 3 §)**

Näe ry:llä ei ole yksityiskohtaista lausuttavaa sosiaalihuollon ammattihenkilöiden työnjakoon liittyen.

Yleisellä tasolla kannatamme osaamiseen perustuvaa työnjaon kehittämistä. Joustavuus voi parantaa palvelujen saatavuutta ja henkilöstöressurssien tarkoituksenmukaista käyttöä. Muutosten tulee kuitenkin perustua selkeisiin vastuihin, riittävään osaamiseen, perehdytykseen sekä potilas- ja asiakasturvallisuuden varmistamiseen.

**3B) Näkemyksenne muutokseen, jolla yhdenmukaistetaan laillistetun ammattihenkilön tehtävissä tilapäisesti toimimista koskevaa sääntelyä sosiaali- ja terveydenhuollossa (laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 12 §)**

Yleisellä tasolla kannatamme sosiaali- ja terveydenhuollon sääntelyn yhdenmukaistamista. Tilapäisen toimimisen edellytysten tulee kuitenkin olla selkeät ja opiskelijoiden sekä muiden tilapäisesti toimivien henkilöiden osaamisen ja ohjauksen riittävästi varmistettuja. Vastuiden tulee olla yksiselitteiset.

**4) Näkemyksenne muutokseen, jolla yhdenmukaistetaan lähihoitajan ammattinimikkeen käyttöoikeuden edellytykset ja varmistetaan, että valvontaviranomaisella on yhdenmukainen toimivalta valvoa sosiaali- ja terveydenhuollon nimikesuojattuja ammattihenkilöitä**

Näe ry pitää sääntelyn yhdenmukaistamista sinänsä kannatettavana tavoitteena. Ammattinimikkeiden käytön, nimikesuojauksen ja valvontaviranomaisen toimivallan tulee olla työnantajille, ammattilaisille ja asiakkaille ymmärrettävää.

Korostamme yleisenä periaatteena, että nimikesuojauksen ja ammattihenkilörekisterien tulee tukea potilas- ja asiakasturvallisuutta, työnantajien omavalvontaa sekä kansalaisten mahdollisuutta varmistua ammattihenkilön pätevyydestä. Sääntelyn keventäminen ei saa johtaa

siihen, että työnantajien mahdollisuus tarkistaa ammattihenkilön asema, oikeudet tai valvontaan liittyvät tiedot heikkenee.

Vaikka kysymys koskee ensisijaisesti lähihoitajia, Näe ry pitää tärkeänä, että laajemman ammattihenkilölainsäädännön uudistuksen yhteydessä terveydenhuollon ammattinimikkeiden, rekisteröinnin ja valvonnan kokonaisuutta tarkastellaan potilasturvallisuuden ja palvelujärjestelmän toimivuuden näkökulmasta. Tämä koskee myös silmäterveydenhuollon ammattihenkilöitä, joiden koulutuksen ja osaamisen tunnistettavuus on tärkeää sujuvien hoitopolkujen ja asiakasluottamuksen kannalta.

#### **5) Näkemyksenne muutokseen, jolla lisätään säännökset ja selkeä prosessi toisessa EU/ETA-valtiossa suoritettujen tutkinnon vertailusta ja tunnustamisesta kansallista ja EU:n oikeuskäytäntöä vastaavaksi**

Näkeminen ja silmäterveys Näe ry kannattaa selkeän, läpinäkyvän ja ennakoitavan tutkintojen vertailu- ja tunnustamisprosessin lisäämistä lakiin. Kansainvälisten osaajien sujuva työllistyminen Suomeen on tärkeää palvelujärjestelmän kestävyiden ja osaavan työvoiman saatavuuden kannalta.

Silmäterveydenhuollossa kansainvälisen osaamisen hyödyntäminen voi tukea palvelujen saatavuutta ja ammatillisen osaamisen kehittymistä. Samalla on varmistettava, että tutkinnon tunnustaminen perustuu riittävän perusteelliseen arvioon hakijan koulutuksesta, osaamisesta, käytännön valmiuksista, kielitaidosta ja suomalaisen palvelujärjestelmän tuntemuksesta.

Pidämme tärkeänä, että mahdolliset lisäopinnot, kelpoisuuskokeet, sopeutumisajat tai muut korvaavat toimenpiteet ovat oikeasuhtaisia, ennakoitavia ja hakijalle selkeästi perusteltuja. Prosessin tulee olla riittävän nopea, jotta pätevien ammattilaisten pääsy työmarkkinoille ei viivästy tarpeettomasti.

Lupa- ja valvontavirastolle on turvattava riittävät resurssit ja toimialakohtainen asiantuntemus arviointien yhdenmukaiseen toteuttamiseen.

#### **6) Näkemyksenne muutokseen, jolla sujuvoitetaan sairaanhoitajan rajatun lääkkeenmääräämisoikeuden lupaprosessia**

Kannatamme hallinnollisen taakan vähentämistä silloin, kun potilas- ja asiakasturvallisuus sekä toiminnan asianmukainen valvonta voidaan samalla turvata. Lupaprosessien sujuvoittaminen on perusteltua, jos se vähentää tarpeetonta byrokratiaa, nopeuttaa toiminnan järjestämistä ja mahdollistaa ammattilaisten osaamisen tarkoituksenmukaisen hyödyntämisen.

Näe ry:llä ei ole yksityiskohtaista lausuttavaa sairaanhoitajan rajatun lääkkeenmääräämisoikeuden erityissäätelystä. Yleisenä huomiona pidämme tärkeänä, että jatkovalmistelun osalta kuljetaan suuntaan, jossa sairaanhoitajilla on yhtäläiset mahdollisuudet lääkkeenmääräämiseen niin julkisella kuin yksityisellä sektorilla.

#### **7) Näkemyksenne muutoksiin, joilla vähennetään sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden valvontalautakunnan toimintaa koskevaa byrokratiaa**

Näe ry kannattaa hallinnollisen taakan vähentämistä ja valvontamenettelyjen sujuvoittamista silloin, kun se ei heikennä oikeusturvaa, päätöksenteon asiantuntemusta tai potilas- ja asiakasturvallisuutta.

Pidämme perusteltuna, että rutiininomaisia ja selkeitä asioita voidaan ratkaista virkatyönä ja että valvontalautakunnan työ kohdentuu vaativimpiin ja oikeudellisesti merkittävimpiin asioihin. Samalla on varmistettava, että päätöksenteon kriteerit ovat valtakunnallisesti yhdenmukaiset ja että moniammatillinen asiantuntemus säilyy käytettävissä silloin, kun asian luonne sitä edellyttää.

Ammattihenkilövalvonnan tulee olla sekä tehokasta että ennakoitavaa. Tämä on tärkeää myös silmäterveydenhuollon toimijoille, sillä työnantajien on voitava luottaa siihen, että ammattioikeuksia ja niiden mahdollisia rajoituksia koskeva tieto on ajantasaista ja käytännössä hyödynnettävissä.

### **8) Näkemyksenne muutoksiin, joilla laajennetaan Lupa- ja valvontaviraston tiedonsaantioikeutta ja varmistetaan tiedonsaantioikeudet pysyvällä sääntelyllä**

Ymmärrämme tiedonsaantioikeuksien vahvistamisen tavoitetta siltä osin kuin muutokset ovat välttämättömiä potilas- ja asiakasturvallisuuden, ammattihenkilövalvonnan ja viranomaisten toimintakyvyn varmistamiseksi, ja kannatamme sitä.

Tiedonsaantioikeuksien tulee kuitenkin olla täsmällisesti rajattuja, oikeasuhtaisia ja tietosuojan näkökulmasta perusteltuja. Tietojen luovuttamista koskevien velvoitteiden tulee olla työnantajille ja palveluntuottajille selkeitä. Erityisesti yksityisten palveluntuottajien, henkilöstöpalveluyritysten ja muiden työnantajien näkökulmasta on tärkeää, ettei tiedonantovelvollisuudesta muodostu epäselvää tai suhteettoman raskasta hallinnollista velvoitetta.

Näe ry ehdottaa, että jatkovalmistelussa arvioidaan tarkemmin muutosten vaikutukset yksityisiin terveydenhuollon palveluntuottajiin ja pienempiin yrityksiin. Silmäterveydenhuollon palveluja tuotetaan laajasti yksityisellä sektorilla, ja sääntelyn toimeenpanon on oltava myös pienille ja keskisuurille toimijoille käytännössä toteutettavissa.

### **9) Näkemyksenne muutokseen, jolla päivitetään erikoishammaslääkärikoulutukseen ottamisen edellytyksiä**

Ei kantaa.

### **10) Huomionne vaikutusten arviointiin liittyen. Onko esitysluonnoksella joitakin olennaisia vaikutuksia, joita ei esityksessä ole huomioitu?**

Näkeminen ja silmäterveys ry katsoo, että vaikutusarviointia tulisi täydentää erityisesti palvelujen saatavuuden, henkilöstön saatavuuden sekä yksityisten terveydenhuollon palveluntuottajien näkökulmasta. Silmäterveydenhuollossa merkittävä osa palveluista tuotetaan yksityisellä sektorilla, minkä vuoksi sääntelymuutosten vaikutuksia rekrytointiin, kielitaitovaatimuksiin, työnantajavelvoitteisiin, tiedonantovelvollisuuksiin ja hallinnolliseen taakkaan tulisi arvioida nykyistä perusteellisemmin.

Lisäksi vaikutusten arvioinnissa tulisi tarkastella muutosten vaikutuksia hoitopolkujen toimivuuteen ja osaamisen tarkoituksenmukaiseen hyödyntämiseen. Silmäterveydenhuollossa optikot, optometristit, silmälääkärit ja muu terveydenhuollon henkilöstö muodostavat toisiaan

täydentävän kokonaisuuden, jossa työnjaon, varhaisen tunnistamisen ja oikea-aikaisen jatkohoitoon ohjaamisen sujuvuudella on merkittävä vaikutus palvelujen saatavuuteen, potilasturvallisuuteen ja kustannusvaikuttavuuteen.

Pidämme tärkeänä myös sitä, että esityksen vaikutuksia arvioidaan suhteessa käynnissä olevaan ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistukseen. Koska optikoiden ammatinharjoittamista koskevaa sääntelyä on viime vuosina uudistettu osana samaa kokonaisuutta, tulisi jatkovalmistelussa tarkastella eri uudistusvaiheiden yhteisvaikutuksia optikoiden ja optometristien tehtäviin, osaamisen hyödyntämiseen sekä silmäterveydenhuollon palvelujen saatavuuteen.

## **11) Muita huomioitane esitykseen liittyen**

Näkeminen ja silmäterveys Näe ry pitää esityksen tavoitteita potilas- ja asiakasturvallisuuden vahvistamisesta, palvelujen laadun parantamisesta sekä ammattihenkilöiden osaamisen tarkoituksenmukaisemmasta hyödyntämisestä kannatettavina. Väestön ikääntyminen, silmäsauroksien yleistyminen ja kasvava palvelutarve lisäävät paineita sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöresursseille. Tiedämme suomalaisen tutkimusnäyttöön perustuen, että optometristien ja muiden silmäterveydenhuollon ammattilaisten osaamisen nykyistä tarkoituksenmukaisempi hyödyntäminen voi osaltaan tukea palvelujärjestelmän kestävyyttä, henkilöstön riittävyttä sekä hoitoon pääsyä. Tämän vuoksi työnjaon kehittämistä ja moniammatillisia toimintamalleja tulisi tarkastella myös silmäterveydenhuollon näkökulmasta osana ammattihenkilölainsäädännön kokonaisuudistusta.

Jatkovalmistelussa olisi tärkeää huomioida nykyistä vahvemmin silmäterveydenhuollon palveluketjut sekä optikoiden ja optometristien rooli osana terveydenhuollon ammattihenkilöjärjestelmää. Erityisesti tulisi arvioida mahdollisuuksia kehittää optometristien asemaa osana hoitoketjuja tarkastelemalla tarkoituksenmukaisia lähetekäytäntöjä sekä optometristien rajatun lääkkeenmääräämisoikeyden kehittämistä tilanteissa, joissa se voi turvallisesti, vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti tukea potilaiden hoitoon pääsyä, hoitopolkujen sujuvuutta ja terveydenhuollon resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä.

Näe ry on valmis osallistumaan jatkovalmisteluun ja tuomaan siihen silmäterveydenhuollon, optometrian ja näkemisen palveluiden asiantuntemusta.

Panu Tast  
Näkeminen ja silmäterveys Näe ry